

Szegedi nyár

Alábbi összeállításunkkal a Szegedi Művészeti Hetek néhány rendezvényét igyekszünk felidézni, anélkül természetesen, hogy értékrendet kívánnánk ezzel kialakítani a programok között, vagy hogy magunkra vállalnánk a teljesség igényét.

Illusztrált lapok

(A Tragédia a Dóm téren)

A kritikus, aki ebben a minőségében alkalmi, még ha mindennapi kenyerét is keresi vele, a kritikáirást olykor szeretné a küldjem — vagy — ne küldjem el alternáció durva, de bizvást egyértelmű gyakorlatával azonosítani. Nem mintha különösképpen hinne a vagy-vagyokban, bár megadja nekik, amit az illendőség megkövetel, hanem mert úgy gondolja, hogy az őszinte beszédnél nincs egyenesebb út közte és az olvasó közt. Tapasztalatból tudja azonban, hogy mindig vannak, akiket ez a megállapítás váratlanul ér: ezek azok, akik önmaguk előtt legszívesebben azt is elrejtik, amijük nincs. Pedig az őszinte beszédnél nincs egyenesebb út a kritikus (a befogadó) és a mű (előadás stb.) között sem. Eből persze még rögtönzött esztétika sem kerekedik, az viszont igen, hogyha a dolgokat akarjuk megismerni, akkor csak és csakis a tényeket szabad figyelembe vennünk, s ezeket az emberről gondolkodás, a logika több évezredek folyamata során kialakult szabályaival összhangban megítélnünk. Ha így járunk el, akkor azt mondhatjuk, hogy a Vámos László rendezte *Tragédia egy remekmű szimfonia illusztrációja*. Az előadás nagy erénye, hogy a kultúrára éhes tömegekkel megismerteti Madách zseniális munkáját, gyaníthatóan sok-sok középiskolást fölmentvén az olvasás unalmas kötelezettsége alól. Könnyen belátható azonban, hogy egész nemzedékek mégsem bíbelelhetik el ezt a többek véleménye szerint melleleg élvezetes olvasmányt, főként, mert a Dóm színpadon sem játszhatják el minden iskolakezdés előtt, hiszen — népszerűszaporulat ide, demográfiai robbanás oda — nem lenne ki megnézni, s előbb-utóbb az óvodásokat is ki kellene vezényelni.

Vámos László koncepciója tehát alapvetően hibás, s legkevésbé azért, mert szinte szórój szóra végigmondja a színészekkel a Tragédiát, hanem mert ebben a koncepcióban az úgynevezett tartalom és az úgynevezett forma — váratlan módon — elkerülnek egymást.

(S itt álljunk meg, mert alapvető dolgokat kell tisztázni. Köztudott, hogy az

előadás ezzel a szereposztással ősszel menni fog a Nemzetiben. Már most elképzelhető, hogy valaki azt mondja, hogy a Dóm színpadon előadás eredetileg kőszínházba készült, s ezt figyelembe véve kell megítélni. Nos, ez nem igaz, ez demagógia, ez dilettantizmus, ez minden, csak nem viszonyulás a dolgokhoz. Ezzel a rendező sem takarózhat, mint ahogy feltevésem szerint meg se próbálná: nem csak művész, de emberi szempontból is tisztességtelen lenne hátam mögött egy száz méteres toronnyal azt mondani, hogy: emberek, ez ugyan itt száz méter magas, de a mi elképzelésünkbe nem fér bele, hát vegyék át, hogy csak tíz méter, és, majd elfeledtem, nem is oly széles, mint amilyennek látszik.)

Vagyis: az előadás nem alkalmazkodik ahhoz a térhez, amelyben — tetszik, nem tetszik — léteznie kell. Képtelen vagyok felfogni, hogyan nem lehet megérteni, hogy csak azt a prézi művet lehet eladni itt, amelyik, bármily vad ötletekkel is, a Dómot, ha kell, az egész teret a legteljesebb mértékben önmaga szorvas részévé emeli. Pedig Vámos László mintha nagyon is jól tudná ezt, egy jelenetben legalábbis bizonyágot tesz róla. A befejezés előtti úrfelnevetől van szó, midőn a teljesen elsötétült játéktér fölé egy gömb himbálózik, amit oldalról és alulról, a játéktér magasságából követ egyetlen reflektor. Közben az Úr beszél stb., történnek a dolgok, míg ez a gömb fokozatosan emelkedik, föl egészen a Dóm két monumentális tornya közé. A néző hallja a szöveget, és kényszerűen fölne a gömbre, s így a Dóm két tornya által tartott csillagos égre, aminek hatalmas voltában aztán rendesen beleszédül. Ha még a szöveget is észben tartja, s úgy egyáltalán tudja, hogy mi folyik (folyt) ebben a darabban s főképp most, amikor az Úr bölcsen dorgálja Ádámot, akkor része lehet egy érzésben, amit egyszerűen katarzisznak szokás nevezni. A szegedi előadás nézője azonban nem juthat ideig, képtelen csak a felfelé himbálózó gömbre koncentrálni, ugyanis a nézőtér mellett

Ádám és Lucifer (Bubik István és Balkay Géza)

égnek a lámpák, s ez tökéletesen lerontja a hatást. A gömbnek csak teljes sötétségben, az egyetlen reflektor kíséretében szabadna felfelé himbálózni, mint egyedüli fénypontnak a csillagos égen. Azért ragadtam le ily részletességgel itt mert, íme, a kellő alázat hiányát tapasztalhatjuk ott is, ahol pedig a tér sajátosságához alkalmazkodóan ötletes az előadás. Sajnos, a több mint négyórás előadás alatt ez az egyetlen ilyen megoldás, bár feltétlenül dicséretet érdemel a londoni szín haláltánc-jelenete, mely látványos, kifejező. Nagy kár, hogy rögtön követi egy elképesztően dilettáns megoldás: a „Mit állsz tátongó mélység lábaimán?” kezdetű nagy lírát szavaló Éva (ki úri leány ruhájában van jelen) levelet modernkori ruháját, hogy alatta — ki hinné?! — a paradicsomkerti ruházatot fedezhetni fel, tudniillik, hogy didaktice (értsd: a hülyének is) világossá váljék: ő Éva, s hogy jobban lássuk — nem csalás, nem ámitás — egy lift még a színpadter fölé is emeli. Súlyos, értelemzavaró hiba ez, hiszen Ádám Évát szavainak szelleméből ismeri fel, vagyis ha Évának le kell vetnie úri leányruháját, hogy Ádám a Paradicsomból hosszú és rögös útra „örök” nőre ismerjen, akkor a rendező Ádámot is hülyegyerekké fokozza le, ez pedig minden szempontból tarthatatlan álláspont. Sajnos, az egyébként kitűnő Sinkovits Imre (az Úr hangja) is néhol alájátszik

ennek a feltételezésnek, pedig a bölcs tanítás semmi képpen sem kioktatás.

Ilyen apró ellentmondásokkal is terhes az előadás, és, sajnos, még a három főszereplő szövegmondását sem dicsérhetjük: sok a bizonytalanság, értelmezési gond is akad, szinte mindhármójuk egyetlen színvonalú játékot nyújt. Balkay Géza (Lucifer) például az első színt majd végigordítja, nem tudni, mi okból, aztán úgy a falanszter-jelenet felé egészen beledől. Mindazonáltal ő tett szert a legkevésbé (a harmadik előadást láttam augusztus 6-án); feltűnően egysíkú Lucifert alakít, akit időnként nem a rontás szelme vezérel, hanem az, hogy mielőbb túljevén szövegén. Bubik István Ádámja kidolgozatlan ugyan, de benne véltem fölfedezni a legtöbb erőt. Tóth Éva (Éva) nem csinált semmi különösöt, de egy hisztérikus zokogástól eltekintve, végül is megfelelt.

Az epizodisták közül Nagy Zoltánt kell kiemelni (Földszellem; Therisztész; Péter apostol; Saint-Just stb.), jól tagolt beszéde az előadás erősebb pillanatait jelenti, miként Papadimitriu Athina, Hetényi Pál, Izsóf Vilmos és Kézdy György egy-egy megmozdulása is.

A kritikus számára, aki mégiscsak túlzottan finoman bánt tárgyával, úgy tűnik, hogy az ilyen előadásokra csak akkor van szükség, ha bátrabb, kísérletezőbb kedvű művészek vállalják. Talán az előadandó drámát is a Dóm elé hangsúlyos jelenetéhez kell igazítani, amelyben esetleg a magasságot (a légtér) is be lehet játszani. Látvány és akrobatika szinte szükségszerű tartozéka kellene legyen az előadásnak, mely egyéb esetben olyan népszerűsírók rossz hangulatát idézi, hol kényszerűen végig kell ülni valamely programot, ahhoz, hogy a színpadon jól ehesünk. Ami azt illeti, ezt odahaza is megteheti bárki.

BELÁNYI GYÖRGY

művészek nyilatkozták a hátsó részén nem lehetett tisztán hallani a zenét), a két főszereplő, Irina Kolpakova és Szergej Berezsnoj kifinomult, mozdulatokra harmonikusan lebontott, evokatív erejű táncudása feledtette a női karban itt-ott tapasztalható diszharmóniát. A nagyon egyszerű és funkcionális díszlet, igen szerencsésen alkalmazkodva a Dómhoz, szintén az előadás javára szolgált.

Az augusztus 14-én este bemutatott összeállítás — íze-lítót adva egy modernebb felfogású táncművészetből — aztán a legigényesebbeket is kielégíthette. Első részében Chopin zenéjére koreografált balettszvitet mutatott be a társulat 4 tagja és a női kar, érzékletesen alkalmazkodva a romantikus hangulathoz. A második rész káprázatosan indult, s ugyanúgy folytatódott... Albinoni Adaggio-ját Borisz Eifmann koreográfiájára Jevgenyij Nyeff és a férfiak táncolta, a csupasz díszletek — kétoldalt fekete falak — közt, háttérben a Dóm soha kifejezőbb hatalmasságával, mely mint valami természeti erő magaslott az emberi küzdelmet az elhagyatottság s a közösséghez való tartozás között szorításában vergődő táncoló művész fölé. Jevgenyij Nyeff a Dóm monumentalitását is eltáncolta —, produkciója értékét jobban nem lehet jellemezni.

Galina Mezenceva és Nyikolaj Kovmir zseniális pas de deux-je következett Maurice Jarre a Párizsi Notre Dame című balettjéből. Akrobatikus mozdulatok, ötletes és kifejezetten szellemes koreográfia (Roland Petit) jellemezték Esmeralda s Quasimodo bravúrosan összehangolt kettősét. Villa-Lobos Bachianájából vett áriájára Natalja Bolsakova és Vagyim Guljájev Leonyid Lebegyev hatásos koreográfiáját táncolta. S aztán következett az est csúcspontja: Saint-Saens művéből (Mihail Fokin koreográfiájára) Galina Mezenceva a hatyű „szépséges, szűz, eleven” halálát táncolta el, felejthetetlenül.

Az összeállítás harmadik, befejező részében Minkusz Paquita című balettjéből adtak elő részleteket a társulat művészei.

Elmondható, hogy a várakozásnak megfelelően igen magas színvonalú balettet láthatott a lelkes közönség —, a leningrádiak remélhetőleg azokhoz is közelebb hozták a csodálatos művészetet, akik — részben talán azért, mert nem láthattak magas színvonalú előadásokat — kissé idegenkedtek tőle. A Kirov-társulat sikere azt is bizonyítja, hogy — némely gondatlanul kiválasztott prózai darabbal ellentétben — a balettnak igenis helye van a dóm színpadon, s a legnagyobb örömmel üdvözölhetjük a Szabadtéri Igazgatóságának azt a törekvését, hogy jövőre a Győri Balettet is meghívják a Játékokra.

B. GY.

XX. Pedagógiai Nyári Egyetem

A Szegeden huszadik nyáron megnyíló Pedagógiai Nyári Egyetem rendezvényeit július 19 és 26 között tartották meg. A jubileum alkalmából dr. Vasváry Artúr, a Társulat főtákarhelyettese a TIT Aranykoszorús jelvénye kitüntetését adta át az intézmény igazgatójának, dr. Ágoston György tanszékvezető egyetemi tanárnak. Ágoston György ünnepélyes megnyitó előadásában röviden áttekintette az intézmény két évtizedes történetét. Felidézte az egyes kurzusok témaköreit, emlékeztetvén arra, hogy az intézmény életképességét mindig aktuális problémák megtagadásával bizonyította. A Nyári Egyetemnek e husz év alatt mintegy hater ez hallgatója volt, az ország majdnem minden megyéből érkeztek pedagógusok. A jubileumi kurzus „A neveléstudomány helyzete és feladatai Magyarországon” témakört dolgozta fel. A választást többek között az tette indokolttá, hogy nemrégiben átalakult a neveléstudomány kutatásának alakulásáról is.

dományi kutatások intézményrendszere és szervezete. A Nyári Egyetemen külön tájékoztatót tartottak ezekről a változásokról. De időszaki a tematika azért is, mondotta Ágoston György, mert a neveléstudomány „sok belső probléma szagatja”. Az intézmény igazgatója a továbbiakban szót tett például, hogy ideje lenne megírni a neveléstudomány felszabadulás utáni monográfiáját.

Az egyhetes továbbképzés első előadását Szabolcsi Miklós akadémikus, az Országos Pedagógiai Intézet új főigazgatója tartotta. A Nyári Egyetemen a továbbiakban előadásokat hallhattak a résztvevők többek közt a tudományos minősítések átalakult rendszeréről, a nevelélméleti kutatások aktuális problémáiról vagy az anyanyelvpedagógiai kutatások hatékonyságáról, de szó esett például a pedagógia és a pszichológia, a neveléstudomány és szociológia kapcsolatának alakulásáról is.

Vége: maradandó siker

(A Kirov-balett Szegeden)

Nem csalódtak a balett kedvelői: szakértők vagy a táncművészet e légius műfajának csupáncsak amatőr imádói egybehangzóan állapíthatták meg: a leningrádi Kirov-balett híréhez méltó produkciókkal emelte az ideai szabadtéri műsor színvonalát.

E sorok írójának szerencséje volt mindkét előadást látnia — a Giselle kétszer ment, harmadik este pedig különböző művekből láthattunk összeállítást —, s nagy örömmel tapasztalhatta, hogy például a Giselle második előadására (augusztus 13-án) majdnem annyian voltak kíváncsiak, mint a megbukott tragédia harmadik, befejező előadására... S valóban, látszatra úgy tűnhet, hogy az emberi beszéd, mint valamely művészet közvetítője, érthetőbb s így követhetőbb, mint a tánc, holott utóbbi legalább oly rég kifejezőeszköze az embernek. A tánc is jelek sorozatából áll, ha tesszük ugyanúgy olvasható, mint valamely szöveg: a táncos mozdulatai a zenével összhangban alkotják ezt az írott szövegnél egyébként nem feltétlenül nehezebben „érthető” textúrát. E falmelléki gondolatokat, persze csak azért mertem megkockáztatni, mert a Kirov-balett vendégszereplése egyetlen vonatkozásban maradt el a várakozástól: az érdeklődés kisebb volt, mint amit a produkció megért volna. Igaz, senkinek sem hiányzott a nézőtéri tömegnyomor.

Ha különbséget lehet tenni a két előadás között, akkor a Giselle volt a gyengébb, vagy talán helyesebb úgy mondani: a több darabból összeállított balettest volt az erősebb.

Apolphe Adam fantasztikus balettje, a Giselle, a parasztlány s az áruház gróf romantikus szerelmi történetével nagyon alkalmas volt arra, hogy a Kirov-balett hagyományörző programját reprezentálja. Nyilván ezzel a szándékkal is tűzték műsorra. Bár a második napi előadáson kisebb bizonytalanságokat tapasztalhattott a kritikusabb néző, végeredményben igen magas színvonalú táncművészetet láthattunk. A bizonytalanság inkább a tánckart jellemezte (más kérdés, hogy állítólag, a színpad nem volt a legtökéletesebb, s mint ahogy a leningrádi

A nyári egyetem hallgatóinak egy csoportja (Somogyi Károlyné felvétele)